

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

III. nedelja v adventu.

Kateremu nisem vreden jermenov od črevljev odvezati.
(Ivan 1.)

Ni je veličastnejše podobe od onega, kogar naš Odrešenik sam imenuje več nego proroka: „Prav, pravim vam, še več nego proroka. Zakaj ta je, o katerem je pisano: Glej, jaz pošljem svojega angelja pred tvojim obličjem, kateri pripravi tvoj pot pred teboj.“ (II. adv. — Mat. 11, 9—10.) „In je prišel na vso jordansko stran in je oznanoval krst pokore v odpuščanje grehov . . . Pripravljajte Gospodovo pot; ravne storite njegove steze: vsaka dolina naj se napolni in poniža naj se vsaka gora in vsak hrib . . . In vse človeštvo bo videlo izveličanje božje.“ (IV. adv. — Luk. 3, 3—6.)

Ni je pa tudi prikupljivejše podobe nego je velik mož, ki je iz srca ponižen; kakor Ivan Krsnik, ki v svoji skromnosti govori: „Jaz krščujem z vodo: v sredi med vami pa stoji, katerega vi ne poznate . . . in kateremu nisem vreden jermenov od črevljev odvezati.“ (III. adv. — Ivan 1, 26—27.)

Ne kakor za kaj velicega, prav kakor za kaj najmanjšega se smatra krstitelj ob Jordanu z izrazom: „Jaz nisem vreden.“ — Zato ob teh njegovih besedah premišlujmo danes: V čem bodimo tudi mi veliki in v čem bodimo tudi mi mali.

I vič. Bodi velik.

Velik bodi z izgledapolnim svojim življenjem; v svojem delovanju; v izpolnjevanju

sleherne svojih dolžnosti: v vsem tem bodi velikih nazorov — bodi velik.

Bodi velik — kadar ti je kedaj v poznejem ali že v sedanjem življenju svojim premoženjem seči bližnjemu pod ramo. Veliko bodi tvoje srce, kadar ti je bednemu prosilcu odpirati svojo desnico.

Bodi velik — kadar ti je zastaviti svojo dlan ali moč svojega duha bratom in sestram v blagor. Če si se več učil mimo svojega bližnjega, bodi mu velik podpornik v tem, česar ne zna. Velik, kadar je tvoja naloga, da čuvaš svojega malega sobrata, svoje onemogie sestre pravice.

Bodi velik — kadar ti je bližnjiku treba odpustiti njegovo to ali ono nevkretnost — saj te morda ni razžalil namenoma: velik duh ne vpoštevja malenkosti.

Bodi velik — tudi v spoštovanju svojih lastnih nazorov bodi velik takrat, kadar dobro veš, da je tvoje naziranje pravo in častno — kadar dobro veš, da ti je um in volja vneta le za to, kar je blago in plemenito. — Ni se ti treba strašiti vsacega nasprotnega vetriča takrat, kadar si prepričan, da je vse tvoje delovanje v duhu krščanstva ter sv. Kristove vere — takrat bodi nevpogljiv in velik.

Bodi velik — ne dozdevno kakor trst na vodi, ki je zrastel sicer visoko, a ni velik — je le mal. Vsak vodeni naval ga namreč vklone in vsak vetrič ga zamaje sem ter tje. Tak ne bodi. — Sicer bi ti bile zastonj pisane Jezusove besede o toliko samozavestnem tvojem velikem izgledniku Ivanu Krsitelju, ki se glase: „Ali koga ste šli

gledati; proroka? . . . Še več nego proroka. Zakaj ta je tisti, o katerem je pisano: Glej, jaz pošljem svojega angelja pred tvojim obličjem, kateri bo pripravljaj tvoj pot pred teboj." (Matej 11, 10.).

2gič. B o d i m a l.

Mal bodi — kadar stopiš pred božje veličanstvo in živo čutiš, kak revež si — samemu sebi prepuščen; kak revež oprt le na to, kar si ti sam.

Bodi mal — kadar se snideš z res velikim človekom, ki je že toliko storil za čast božjo, za ljudstva blagor in razvoj — s človekom, s kojim bi se ponášati smel ves rod.

Bodi mal — kadar mirno premišljuješ samega sebe in spoznaš, kako si ubog v primeri s toliko zaslužnim delovanjem družih ljudi. Mal bodi, ko uviđaš, da si kakor neznamna kapljica v velikem pomorju človeških dalekosežnih delovanj.

Bodi mal — kadar ti stopa pred duha vsa tvoja oslabeledost in tvoja nagnjenost včiniti le kaj takega, kar je od popolnega — manj popolno.

Bodi mal — kadar se z Bogom primerjaš in pa z res nenavadnimi ljudmi — ker le, kdor zna biti tudi mal, le ta je velik v resnici.

Bodi mal — v vsem svojem nazorovanju o Bogu in o sebi bodi mal prav po izgledu, kakor sodi o sebi v današnjem sv. evangelij¹ veliki krstitelj ob Jordanu: „V sredi med vami pa stoji, katerega vi ne poznate . . . kateremu jaz nisem vreden jermenov od črevljev odvezati.“ (Ivan 1, 26 — 27.)

* * *

Dragi!

Velik bodi v vsem, v čemer ti ni častno biti mal — v onem pa, kar te v resnici povikšuje, bodi mal. Noben pameten nikedar ni ošaben.

Tako malenemu in ponižnemu ti bode najvredneje pripravljane na največo zgodbo, kar jih je vsojenih bilo ubozemu človeštvu: na to takoj kmalu se vršče rojstvo našega Gospoda in Boga.

Če bode s teboj vselej tako, glasilo se bo o tebi — ko ležeš v grob — častno priznanje: da si živel — velik ali mal res Bogu v čast in bližnjemu in sebi v blagor. Amen.

Kronika mesta Črnomlja in njega župe.

(Dalje.)

Vrste beneficij²atov ni mogoče zaslediti. Vsled pomanjkanja duhovnov ni bilo vedno lahko dobiti beneficij²atov. Za to so mesto njih opravljali službo in vživali dohodke župniki, kar je od l. 1805. redno. To leto se je namreč beneficij² vtelesil (inkorporiral) župniji. Znana so imena štirih beneficij²atov: Josip Poljanec 1735., Marko Smrekar (1757—1767); Miha Krakar (1767—1791); Ivan Kokalj (1791 do 1802), do leta 1805. pa ob enem tudi župnik. Že l. 1796. je s pismom od 4. septembra prosil župnik Josip Trenz (1796—1800) patroninjo beneficij² gospo pl. Bardarinjevo v. Scharliehi, naj združi beneficij² z župo. Prošnji se je vgodilo, a le za njegovo osebo; po njegovi smrti ali odhodu naj bi ostal beneficij² zapet samostoj² in ločen od župnikove službe. Z isto prošnjo se je nanjo obrnil njegov naslednik in l. 1802. dosegel, česar njegov prednik ni: da je ostal beneficij² od-slej združen z službo župnikovo.

1510. so postali »Črnomaljski gospodje« posestniki graščine Stättenberg, prej last stare kranjske plemenite rodbine Stättenbergov, katerih poslednji je umrl 1291. Za njim jo je dobil v last Jurij Lenkovič.¹ Isto leto je divjala po Kranjskem »huda smrt«, neizprosna kuga. Ognila se ni tudi črnomaljske župe. Pokopališče se je moralo nemudoma umakniti v 20 minut oddaljeno mesto lozo. Še tisto leto je stala sredi pokopališča kapelica na čast sv. Sebastijanu in sv. Roku, obema zavetnikoma in priprošojkoma v kužnih boleznih.

1513. izposloval je Zagreb¹ Rima vnovič izobčenje črnomaljskih križnikov, ki so še vedno pobirali desetino.²

1516. leta nesrečne in usodepolne bitke pri Mohaču (29. avgusta,) ko nobena stvar

¹ Valvazor XI. 554.

² Izvestja XI. 90.

ženi bila več varna pred Turki, je prišel ukaz od Ferdinanda I. Ta odreja: da morajo vsi vstavi, samostani in cerkve svoje dragocenosti: zlatnino, srebrnino in sploh vsa gotovina spraviti z zvonovi vred najprej v gradove, odtod v mesta, odtod pa v glavno mesto ljubljansko. Posebne komisije so bile določene da popišejo vse cerkvene dragocenosti. Popis z dragocenostmi se je odposlal v Ljubljano. Tam jih je precenil kovniški mojster. Znesek naj se porabi ob času najhujše sile v obrambo pred njo. Zatrjevalo se je cerkvam, da se jim povrne vse premoženje. Male stvari, ki bi pa bile velike priče o naši preteklosti, so se prekovale, porabile.¹ Cerkve niso nikedar dobile obetane odškodnine, zastonj so čakale nanjo, kakor se zastonj iščejo cerkvene dragocenosti — starine: ni jih. Če vprašaš: zakaj jih ni, bodi ti odgovor: »Tega kriv je tuji meč«. Cesarsko povelje se je vestno izvedlo tudi glede črnomaljske župe. Črnomaljski župnik Ivan Heldt je poslal glede svoje župe na pristojno mesto te-le podatke:

1. Župna cerkev sv. Petra v Črnomlju (Schernemel) ima 1 srebrno monštranco (3 marke 25 lotov), 1 srebrno in pozlačeno tablo (podobo) (1 m. 6 lotov), 1 srebrn pozlačen križ (20 lotov), 1 malo srebrno monštranco (mit einer parylen) z gledalnico (kjer se je skozi steklo videlo sv. Rešnje Telo) (20 lotov), 1 malo srebrno in pozlačeno monštranco z gledalnico in steklom (21 lotov), 2 srebrna vrčka (16 lotov), 5 srebrnih kelihov s patenami (11½ lotov), 2 keliha s srebrnima čašama (48 lotov), 24 ogr. gold. v zlatu in v raznem denarju, 13 funtov vinarjev (à 68 kr. 2 vin.). — Altar M. B. v župni cerkvi nima keliha, a dal je 1 ogr. gold. v zlatu in 3 f. vin.

2. Podružnica sv. Duha v Črnomlju: 2 keliha s patenama iz srebra in pozlačena (43 lotov) in 1 bakren kelih (23 lotov) in 7 ogr. gid. (à 80 kr.)

3. Kapela sv. Sebastijana pri Črnomlju 1 bakren pozlačen kelih (18 lotov) in 3 gid. ogr. v zlatu.

4. Cerkev sv. Ivana Evang. (v Dobličah) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (10 lotov), 2 f. in 11 reparjev.

5. Cerkev sv. Marka na Butoraju 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (24 lotov), 1 gid. ogr. v zlatu.

6. Cerkev sv. Mihaela na Desineu nima nič keliha in nič bratovščine.

7. Cerkev sv. Tome na Tanči gori (žup. Dragatuš) nima keliha in bratovščine.

8. Cerkev sv. Ozvalda v Dragovanji vasi (sedaj M. B. ž. Dragatuš) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (17 lotov) in 3 f. vin.

9. Cerkev sv. Mohorja (kje?) 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (27 lotov) in 12 reparjev.

10. Cerkev sv. Marije Magdalene v Tuševem dolu 1 kelih s srebrno čašo (23 lotov) in 12 reparjev.

11. Cerkev sv. Ivana Krstnika v Petrovi vasi 2 kelih s srebrno čašo (21 lotov), 5 ogr. gid. v zlatu in 3 f. vin.

12. Cerkev sv. Jerneja na Otovcu 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (32 lotov).

13. Cerkev sv. Jurija na Rožancu 1 kelih z bakrenim stojalom in pateno (20 lotov), 1 ogr. gid. in 80 f. vin.

14. Cerkev sv. Nikolaja na Stražnem vrhu 1 srebrn in pozlačen kelih (14 lotov) in 9 reparjev.

15. Cerkev sv. Andreja v Turnu (je ni več) 1 kelih (21 lotov), katerega je daroval Andrej Semenič.

16. Cerkev sv. Ane na Tanči gori (ž. Dragatuš) nima keliha ne bratovščine.

1531—1541. so se naselili po Gorjancih na posestvu in svetu Žumberške graščine Vlahi.² Uskoki ali Pribegi, po katerih so dobili Gorjanci ime »Uskoško pogorje«. Oni so, kakor znano, beguni iz Turške obmejnih pokrajin. Umikali so se neznosni vladi nečloveškega Turka iz Bosne proti Hrvaški, dokler niso prišli iz teh napadanih krajev pod varne in mirne peroti dvojnatega orla avstrijskega. Od Turkov zlasti okoli Like naseljene

¹ Žal, večno žal!

Vrednik.

² Beseda Vlah in Lah. Iz prve izpeljana beseda pomenja v starosl. pastirja. Primeri Kres 1886. Terstenjakove razlage te besede na str. 51—63).

Vlahe pa so vojaški zapovedniki preseljevali v Krajino, da so jim služili v obrambo mej. Že pred časom, ko je bil glavar v Metliki Erazem grof Thurn (1530—1541), ki je bil ob enem stotnik v Bihaču in zapovedujoči polkovnik na Hrvaškem, so se prikazovali okoli Dinarskih planin na izviru reke Une pri Unici, Srbu in Glamoči bosensko-srbski Vlahi. Pa tudi tu niso bili varni. Uskoki so, ker so jih Turki imeli za krščanske vohune, in pribegli so l. 1530. h Kobašiču, ki je bil od leta 1526. posestnik Žumberške grajščine. Imel je že prej na Turškem odkupljene Vlahe, ki so mu sporočali o gibanju turške vojske in o tem je sam obveščal dalje. Za to so se v begu prvo obrnili do njega. Kralj Ferdinand je na prigovarjanje Ivana Kazianerja, avstr. vojnega poglavarja, na vso moč pospeševal naselitev Uskokov in izposloval pri deželnih stanovih, da so se nabavila zanje selišča po Gorjancih, katera so obljudili do srede 16. veka. Kranjski so prav dobro došli, porabili so jih kakor vojake graničarje; bili so res vrli in vstrpljivi vojaki. Zanesljivi Uskoki so se porabili kakor vohuni za daljni jug, ki so poizvedovali gibanje sovražne sile.¹

1535. je dobil Erazem Kristijan Črnomaljski v last grajščini Schwerberg in Windeck na Avstrijskem in sicer po svoji soprogi Marjeti Šerfenberški. Tje se je izselila cela rodovina sredi šestnajstega stoletja. Že doma so se bili oklenili po izgledu plemenitašev nove vere. V novi domovini so z vso vnemo delovali za versko svobodo. V začetku 17. veka pod Matijem (1608—1610) nahajamo dva Črnomaljska moža: Zierotina in Erazma, ki si na vso moč prizadevata kakor kolovodja za versko svobodo vnetih stanov — izsiliti iz Ferdinanda popolno versko svobodo.² Zgodovinarji se nagibljejo na menenje, da je bil Zierotin na čelu oni tolpe, ki je vdrla v Ferdinandovo stanovanje in predrzno tirjala, naj podpiše versko svobodo. Zierotin je bil po njihovem menenju oni predrznež, ki je prijel za gumb vladarjeve suknje in ga potresel z besedo: »Podpiši Nandelj! V Dunajskem »Kunst-

histor. Museum se nahaja slika, ki nam nudi ta prizor: pod sliko stoji besedilo: »Ferdinande subseribe!« katero besedilo bo menda edino pristnoizvirno. V sedemnajstem veku je izumrla ta rodovina tudi v svoji novi domovini.

1542. so obglavili, mogoče v Črnomlju, nekaj Uskokov radi naselitev. Isto leto so se zbrali v Črnomlju deželni stanovi kranjski in sklenili, da se da imovina obglavljenih njihovim vdovam in otrokom. Kralj Ferdinand je ta sklep potrdil: 12. julija 1543. je ukazal uskoškemu glavarju Ivanu pl. Wernecku, naj pošlje še druga dva kriveca na sodišče pred kranjskega deželnega glavarja v Ljubljani. Toliko sodne oblasti so si oni čas prisvojevali stanovi nad Uskoki.³

1548. se je vgnezdila nova vera v vsa dolenska mesta. Sprejeli so jo s prva le nekateri meščani, ki so sramotili katoliške duhovnike in hujskali ljudstvo zoper nje, da je jelo po mestih rogoviliti. Da v Črnomlju ni bilo nič boljše, si lahko mislimo. Roka pravice ni bila vedno tako dolga, da bi novoverske hujskače dosegla za Gorjanci. V Beli Krajini ste se ustanovili dve novoverski cerkveni občini ena v Metliki, druga v Črnomlju. Obe ste bili preskrbljeni prav dobro s predikanti, ki so doma izvršivši svoj nalog radi pohajali misijonarit na vse strani: čez Gorjance in doli preko Kolpe. Ustanovili so v obeh mestih protestantovski šoli. L. 1575. je bil lastnik črnomaljske grajščine knez Nikolaj Frankopan. Bil je navdušen Hrvat, ki je sam rad pisal hrvaško v glagolici in izkušal dobiti privržence tudi na Kranjskem. Ko je bil pregnan v njegovem času protestantski učitelj Jernej Mavrincec, ki je poučeval latinska, cirilska in glagolska pismena v Črnomlju, poprosil je on zanj (1575) deželne stanove, naj ga zopet nastavijo: češ. pouk, kakor ga je imel on, je na Kranjskem potreben, v Črnomlju pa v navadi že od nekdaj.⁴ Mesto je imelo že pred l. 1500 svojo šolo.⁵ Ko se je po-

¹ Izvestja VIII. in Letopis 1893. I. 58—63.

² Dinitz G. K. III. 361. op. 4.

³ Izvestje VIII. 216.

⁴ Lopašič: Bihač in B. Krajina 289.

⁵ Slov. Učitelj III. 116.

luteranilo, poluteranila se je tudi mestna šola.

1559. navaja inventar v arhivu n. reda na Dunaju poleg drugih belokranjskih župnikov tudi črnomaljskega Jurija Dragoliča.¹

1562. 2. septembra je prevzel semiški župnik Nikolaj Tuskanič po smrti župnika Ivana Likeka črnomaljsko župo. Na njegovo mesto v Semič je prišel Ivan Schweiger.²

1565. 24. aprila je prevzel Matija Schlögel župnijski inventar v Črnomlju. Prednik Tuskanič se je vrnil v Semič in se ondi poluteranil l. 1570.

1569. je deloval v Črnomlju še vedno Ivan Schweiger, duhovnik-odpadnik iz Kočevja. Bil je menda prej oskrbnik posestev Herbarda VIII. Turjaškega. (Schweiger Hans sacerdos ex Hotschewia, qui fuit flegerus Herbarda ab Auersperg in Tschernembl.³ Ko so se pomikale njegove bojne čete čez Belo Krajino, došel je z njimi sem tudi on in se nastanil v Črnomlju. L. 1570. je odšel v Ljubljano, kjer je umrl l. 1585. 25. februarja.

1569. Za Schweigerjem nahajamo v Črnomlju Martina Gorgiča. On je bil vojaški predikant. Protestantovski stanovi so na vso moč skrbeli, da ne bi bilo brez predikanta na meji stoječe vojaštvo. Določili so jim pridigarja, ki je stanoval navadno v Črnomlju in od tu redno zahajal na vojaško granico. Drugi so zopet redno stanovali med vojaštvom in v gotovih obrokih obiskovali svojo versko občino v Črnomlju.⁴

1575. 22. septembra sta padla v bitki pri Budaškem narečici Radonja blizu Slunja dva junaka na slovenskem jugu, dva strahova Turkov: Herbart VIII. Turjaški in Friderik Višnjegorski. Truplo slednjega se je pokopalo v Črnomlju. A raz njegovo glavo sneta koža (skalp) se hrani poleg one Herbartove v rodnem gradu Turjak. Nagaženi sti obe glavi z neko robo in se hraniti v mali, cipresni šatulji. Te koži so morali Turjaški grofje za drag denar odkupiti od sultana, kateremu ju je bil po ne-

srečni bitki poslal Ferat-beg z veselim poročilom, da strah Turkov, prehrabri Heroart in njega vredni tovariš nista več med živimi. Nadejaje se velike odlike je zviti Turčin zamolčal, da ga je njuna smrt stala tisoče in tisoče njegovih vojakov.

Za Martin Gorgičem je deloval v Črnomlju kakor predikant od leta 1574. Jurij Juričič: † 26. okt. 1578.⁵ Temu naslednik je bil Tomo Jagonič. L. 1582. se je preselil vojaški predikant Anton Neapolitan iz Črnomlja v Karlovce. Stanovi so naprosili vojaško poveljništvo, da je smel vsak mesec po enkrat obiskati Črnomelj in da mora, kadar sicer treba, priti krščeovat in delit zakramente. V ta namen so mu stanovi preskrbeli konja in dovolili približek letnih 31 gold.¹

1584. 19. junija rezigniral Matija Schlögel na župo Črnomelj, sledil mu Tomo Stanič (Stanieus).²

1586. se je poluteranil semiški župnik Gregor Sitarič: prišel je v Črnomelj in deloval do konca 16. veka z Nikolajem Tuskaničem, ki je bil tudi prej župnik v Semiču. Naslednje leto se je obema pridružil že Vit Subtilič, ki je imel nalogo, obiskovati verske občine na Krupi, Vinici in na Pobrežju.³

1593. 16. maja je prevzel po smrti Adama Zamujena (Samuien) črnomaljsko župo Jurij Sušič.⁴

1593. 12. julija je črnomaljsko starešinstvo izvolilo vkljub vladni odredbi za mestnega sodnika Mihaela Živkoviča. Ko je vicedom zavrzel volitev, s pripomnjo naj volijo katolika, volili so ga le zopet in podpirali svojo volitev s pretezo, da je on edin mešan, ki je zmožen vršiti svojo nalogo. Nadejajoč se nadvojvodove prijenljivosti, volili so ga zopet — češ: Doslej, ko so bili mirni časi, volili smo pač katoliške ljudi. Sedaj pa, ko se vojaki pomikajo vsak čas v velikem številu skozi mesto, je treba v mestnem zboru ljudi: premožnih, večjih branja in pisanja, naj bodo potem vere katerekoli. Vsaj sodnik mora biti tak. Sodnik ne bo imel z verskimi

¹ Izvestja VIII. 42.

² Istotam.

³ Mitth. d. V. f. K. 1864. 2. 7.

⁴ Dimitz G. K. III. 150—511.

⁵ Dimitz G. K. III. 150—151.

¹ Istotam.

² Izvestja VIII. 42.

³ Dimite G. K. III. 150.

⁴ Izvestja VIII. 42.

stvarni ničesar opraviti, nego le »z našimi velikimi in obilnimi stiskami.« Ko se je na tretjo izvolitev vicedom, vznevoljen vsled trdovratnosti mestnih očetov, obrnil na nadvojvoda Ernsta, izvolili so, nič dobrega sluteč od one strani, 13. septembra katolika Lenarda Jelena, še predno je došel nadvojvodov brezobzirni ukaz. Črnomaljecem volja višjih ni bila kaj posebno všeč: delali so Jelenu zapreke in sitnosti, kjer so mogli. Zlasti poredni so bili svetovalci, sedeči v mestnem zboru. Njim je bil vsak, ki je dišal po novi veri, trn v peti. In to je bil tudi sodnik. V teh neznosnih razmerah se je pritožil Jelen pri vicedomu. Temu je menda predsedal uporni duh črnomaljskih protestantov: za to je izdal ukaz, v katerem je naročil najstrožjo pokorščino pod najhujšimi kaznimi. To je izdalo.¹

1597—1598. je dobila črnomaljska župa nove sosede in sicer današnje Bojančane.

Kakor Gorjanski Uskoki so bili tudi oni Vlahi, turškim in beneškim nečloveškim napadom izpostavljeni. Jurij Lenkovič jih je pripeljal med l. 1597. in 1598. iz Like, največ iz Korenice na posestva grofov Zrinjskih in Frankopanskih v Gomirje, Vrbovsko, Moravice, Tuk, Jesenak, Drežnico, Potok, Vitunj, Hreljin, Ravno Goro, Stari Laz in Mrkopalj, in tudi čez Kolpo v Marindol in Bojanče.² Benečani so mrzili Uskoke in vsakega, ki jim je prišel v roke, so obesili ali prikovali na ladijo. To benečansko barbarstvo je probudilo med Uskoki silno osveto da so od tega časa napadali Benečane in jim zabodli in potopili marsikatero ladijo. Zavezali so se Benečani zoper nje s Turki in nič ni zato čudnega, če so se maščevali Turkom in Benečanom. Dasi pa so bili Uskoki zavezniki krščanske vojske, bili so Vlahi omahljivi in nezvesti zavezniki in so se radi ustavljali zapovedniku ali ga zapustili v odločilnem trenutku in se pobunili t. j. potegnili h Turku. Previdni Lenkovič je nezanesljive Vlahe preselil iz obmejnih turških-bosanskih krajev in je naseljeval v se-

verozapadni Hrvaški. Ta naselitev je prekoračila Kolpo in segla na meje črnomaljske župe, s katero se stikajo ti naseljeni Vlahi-Uskoki-Bojančanje.

1598. 15. decembra je prevzel v Črnomlju inventar Lenart Winter, vikar ter postal 2. julija 1599 župnik.³

Istega leta, 1598. so se pomikali čez Belo Krajino od stanov nabrani konjiki na brambno mejo. Gregor Sitarič, predikant v mestu, je dobil nalog, da je spremlja kakor vojaški predikant na mejo. Predno je odšel, vtihotapil se je v semiško cerkev, kjer je župnikoval do l. 1586. in se istega leta poluteranil in odpadel. Postal je mestni in obenem vojaški predikant. Odnesele je seboj pozlačen kelih, pacifikal, nekaj stol, 12 altar-skih prtov. Marquard pl. Eck, komtur nemškega reda se je pritožil pri deželnih stanovih in izposloval pri vladi, da je prisilila stanove na povrnitev storjene škode, on sam pa je bil za vedno izgnan iz dežele.⁴

1599. se je uprla poveljništvu posadka v Karloven. Že več časa ni dobivala redne plače, zapustila je Karlovec in pridrla v Črnomelj. Plenila je po mestu in okolici. Prav nasilno je postopala z vsakim, kedor se je vojakom zoperstavil, prišlo je do pobojev.⁵ Prisilila jih je h temu drznemu koraku lakota in strah pred Turki. Pošla sta jim bila namreč živež in plača.

(Dalje prih.)

„r.“

Zatrite nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.

(Dalje.)

1. Nekatero ljubljanske kapele, ki jih ni več.

Ljubljana je imela nekdanj precejšnje število manjših svetišč, kjer se je ali redoma ali le o gotovih časih opravljala služba božja.

Izmed najstarejših ljubljanskih kapel je vtegnila biti *kapelica Matere božje v Gradišću*. Stala je v tistem delu ljubljanskega mesta, koder se je širila stara Emona. Morda je

¹ Mitth. d. h. V. f. K. 1867. 82.

² Letopis Sl. Mat. 1895. št. 141.

³ Izvestja VIII. 42.

⁴ Valvazor VII. 463.

⁵ Valvazor XV. 557.

bila prav ta kapelica, posvečena sv. Bogorodici, zadnji ostanek krščanstva, ki je preživelo burno dobo preseljevanja narodov. Vsekakor nam je Marijina kapela v Gradišču dokaz, da je Marijino češčenje v Ljubljani zelo staro. Ohranili sta se nam imeni dveh kapelanov, ki sta službovala v tem svetišču. Dne 17. malega srpana 1401 se omenja mašnik Peter, kapelan Matere božje v purgstalski kapeli zunaj ljubljanskega ozidja (Izv. II. 63). Gradišču pravijo stare listine večkrat: Purgstall. Dne 28. velikega srpana 1487 je resigniral v Kranju ljubljanski kanonik Mihael Nackl na svoj kanonikat in na prebendo, ki jo je vžival ob kapeli sv. Device v Gradišču (Mitt. 1865, 60). Dolničar pripoveduje v svojih letopisih ljubljanskega mesta, kdaj je bila zatrta kapela Matere božje v Gradišču. To se je zgodilo leta 1554, in sicer na cesarjev ukaz zato, da bi Turki ne imeli ondokaj zavetja.

Znamenita je bila kapela ali oratorij Kristovega Telesa (oratorium Corporis Christi) poleg stolne cerkve sv. Nikolaja. Tamkaj je bil sedež najstarejše ljubljanske bratovščine. Bratovščina presv. Rešnjega Telesa je bila ustanovljena leta 1461., torej prav istega leta, ko se je porodila ljubljanska škofija. Novoverski viharji so bili zelo na kvar bratovščini. Bila bi razpala, ako bi se ne bila o pravem času zavzela zanjo stolni dekan Boštijan Zamujen (Samuýen) in kanonik Tomo Hren. Ona sta oživila bratovščino in leta 1592. izposlovala, da se je pridružila glavni bratovščini Kristovega Telesa pri Sv. Lovrencu v Rimu. Združitev se je zvršila s papeževom bulo, izdano 11. dne rožnika i. l. Tedaj je prejela ljubljanska bratovščina pravico do istih duhovnih dobrot, ki jih je imela rimska mati bratovščina. Razveseljeni ljubljanski bratje in sestre omenjene ljubljanske družbe so poslali v Rim plemenita mladeniča Ivana Jurija Ainkhürna iz Šinkovega Turna. Hasberga in Ljubeka in Štefana Roverija izraziti dostojno zahvalo. Poleg zahvale sta prinesla ta dva poslanca v Rim obširno poročilo o dosedanjem delovanju ljubljanske bratovščine zlasti o njenih naporih.

da bi se izkoreninilo krivoverstvo. O idala sta hkratu nekatere darove. Zveza med obema bratovščinama ni nehala. Ko se je približalo sv. leto 1700., spomnila se je rimska bratovščina svoje ljubljanske hčerke povabivši jo dne 14. vinotoka 1699 s prijaznim pismom, da naj ne zamudi okoristiti se s cerkvenimi zakladi, ki se skoro odpro vernikom. Vsakdo, ki je vpisan v bratovščino Kristovega Telesa in pride o sv. letu v Rim, dobi tam zastoj stanovanje in druge ugodnosti. Tako je stalo v omenjem pismu. Za toliko pozornost sta se zahvalila osrednjemu vodstvu romarja Peter Anton Codelli pl. Fahrenfeld in dr. Ivan Štefan Floriantschitsch pl. Grienfeld, ki sta z drugimi vred posetila o jubileju središče krščanstva.

Ljubljanska bratovščina Kristovega Telesa se je ponašala z imenitnimi člani. V njeni bratovski knjigi so stala imena Ferdinanda II., III., Leopolda Velikega — kakor so blagovolili zvati vladarja prvega tega imena nekateri vrstniki njegovi — in mnogo imen velikih vojvodov in vojvodinj, ki so mude se v Ljubljani počastili bratovščino s svojim vpisom. Isto je storilo pet višjih škofov, več ljubljanskih in graških vladik. V zapisniku imenovane bratovščine so bila zabeležena imena Ditrichsteinov, Turjaških, Eggenbergov, mnogih grofov in baronov, opatov in proštov.

Tudi imovita je bila bratovščina Kristovega Telesa. Med svoje poglavitne dobrotnike je štela: kanonika in velikega namestnika ljubljanskega Adama Sontnerja, ki je leta 1636. vstanovil eno peto sv. mašo in šest navadnih večnih sv. maš. Mihaela Tallerja, Gregorija Kunstla, Marka Benkoviča (Wenkovič), (Dolničar, Hist. cath. eccl. 38.)

Leta 1639. je kupila bratovščina od stolnega kapitula za apsidno stolne cerkve stoječo hišo Satlbergovo in drugo leto se je dvignil na tem prostoru po stavbinskih pravilih izvršen bratovski dom z oratorijem. Pritličje je bilo namenjeno nekaj za shrambo bratovskih potrebščin, nekaj za stanovanje stolnim cerkvencem. Iz spodnjega hodnika so vodile široke stopnice v vežo; iz nje se je šlo v oratorij, kjer je bilo prostora za 2000 ljudi. Iz oratorija so držale stopnice na pevski kor. Leta 1646. je omislila bratovščina

/t oratoriju lep vlak. Ta zgradba je stala tam, kjer je sedaj stolno župnišče.

/i In oratoriju bratovščine Kristovega Telesa so se zbirali vsak kvaterni teden bratje in sestre te cerkvene družbe, da so dobivali tankaj blagovite opominje in navodila. A tudi posvetnim namenom je rabila včasih bratovska dvorana. Ko je dne 13. kimalea l. 1660. sprejemal cesar Leopold poklone, napravili so v oratoriju dvorni uradi velike gostje. Deset miz se je šibilo tedaj v omenjeni dvorani pod izbornimi jedili in pijačami, ki so ž njimi gostili dedni uradniki svoje prijatelje.

(Dalje prihodnjič.)

Iz sveta.

/e Vspah francoskega ropa. Ko je predložila francoska vlada postavo zoper redovnike in redovnice parlamentu in ji bilo do tega, da bi zbornica potrdila to postavo, hotela je ob enem vplivati na lakomnost naroda trdeč, da imajo ti redovi imetja v ceni najmanj ene milijarde. A zdaj, ko so prodali samostansko imetje in redovnike popodili iz dežele, se je pokazalo, da bode znašal ves ta tatinski in roparski plen le 8 milijonov frankov. Kajti podjetje se je slabo izplačevalo. Največje svote so dobivali za ona posestva, katera so prevzeli občine ali pa država. Navadno sta bila cenilna vrednost in skupiček jako različna. Tako n. pr. je bil v Nancy-u samostan cenilne vrednosti 400.000 frankov, prodan za 28.000 frankov. Ker so bila z likvidacijo zvezana velika bremena, zato so jako nezadovoljni ti politični trgovci s finančnim uspehom plenitve teh občeekoristnih in toliko delalnih duhovnih redov. — Enaka je bila v Avstriji leta 1780.—1790., ko je bilo odpravljenih ali zatrtih za vlade cesarja Josipa 700 samostanov. — Krivično blago nikomur ne hasne. Zlasti ne hasne ni državi ni državnikom, če konfiskujejo cerkveno imetje bodisi premakljivo ali nepremakljivo.

Nikacega višega juridičnega znanja ni treba cerkvenemu roparju: da previda svoje dejanje. Le toliko, kolikor sedemletni otrok, pa zadostuje. Posestvo ostane na veke namreč, čegar je. In naj je bila to priprosta Jakobova leča, ki mu je toliko nesla, ali pa naj so bogati francoski samostani, ki tako ubogo malo neso. In naj ima samostan bosega redovnika milijone — njegovi so in naj ima Rothschild milijarde — njegove so. A kakor hitro pa vdere vradna roparja roka skozi ena vrata noter — došla je z njo vred na druga vrata rdeča komuna. Tega naj bi bili pomislili ti francoski predhodniki komunardov, ki nastopajo sedaj še v belih rokavicah. Njihovi zvesti učenci imajo namreč že spletene rdeče in natančno pobirajo stopinje po tako slovesno jim nakazani poti. In prvi obisk, ki so si ga namenili, bode v njihove palače.

Župnik Alojzij Kummer in vrednik.

V ruski pravoslavni cerkvi vre sedaj kakor po vsej ruski državi. Kakor pri nas je imenoval tudi na Ruskem škofe dosedaj vladar: a sedaj delajo škofje sami na to, da bi jih ne volil car oziroma sv. sinod, nego ljudstvo in duhovniki kakor nekdanj v stari cerkvi. Eparhijalni zbori, ki se v novejšem času pogostoma shajajo, zahtevajo ven in ven, da bi v bodoče vladal rusko cerkev patrijarh izvoljen od vesoljnega ruskega pravoslavnega zbora. Morda se posreči ruski duhovščini sedaj, ko se trgajo spona dušeče Rusijo, raztrgati vezi, ki so doslej stiskale rusko pravoslavno cerkev.

B. P.

Prošnja.

Prosim Vas, da bi se ne naročali na „Danico“ za 1906 to leto. — Le zaostankov za 1905., 1904. in tudi še 1903. leto Vas opozarjam ponavlja. Kar bo vedeti treba za prihodnje, pove Vam 52 ti „Daničin“ list.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.

Odgovorni vrednik, lastnik in zalagatelj Tomo Zupan.

Tisk Dragotin Hribar-ja v Ljubljani